

Średniowieczne ogrody i pełne magazyny w Soba (Sudan)

Średniowieczny magazyn, który spłonął; tysiącletni ogród; współczesne legendy i opowieści o ruinami; przyszłość dawnej stolicy - to tylko kilka z tematów nad którymi w ostatnich tygodniach pracował zespół badawczy Ekspedycji Soba w Sudanie.

W połowie grudnia zakończył się kolejny sezon badań w Soba, dawnej stolicy królestwa Alwa – dziś na przedmieściach Chartumu. Prowadził je zespół specjalistów pod kierunkiem dr. Mariusza Drzewieckiego z Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Soba jest jednym z największych stanowisk archeologicznych w Sudanie. Jako stolica chrześcijańskiego królestwa Alwa (od V/VI do XIII/XVI wieku), była opisywana jako miasto z wieloma kościołami, rezydencjami, pięknymi ogrodami i dzielnicą zamieszkałą przez muzułmanów.

Archeolodzy prowadzili wykopiska w dwóch miejscach, wybranych na podstawie badań geofizycznych przeprowadzonych w poprzednim sezonie. Jak wyjaśnia dr Drzewiecki, w pierwszym z wykopów odkryto pomieszczenie magazynowo-kuchenne stanowiące część większego kompleksu architektonicznego. Grube ściany tego budynku chroniły zebrane we wnętrzu zasoby przed trudnymi warunkami naturalnymi (Fot. 1). Wzdłuż wewnętrznych ścian magazynu natrafiono na duże gliniane naczynia zasobowe oraz zestaw różnorodnych mniejszych pojemników do przyrządzania i podawania żywności (Fot. 2). Ponadto znaleziono zestaw niewielkich lampek (z widocznymi śladami użytkowania), podstawek ceramicznych oraz lampionów (jednak te ostatnie nie miały wewnątrz śladów ognia ani okopceń). W narożniku pomieszczenia znajdował się duży, półokrągły piec. Tak zagospodarowany budynek zostało opuszczony ponieważ wybuchł w nim pożar. W jego wyniku zawalił się dach i runęły fragmenty ścian. Przy upadku, przepalone części drewnianego poszycia dachowego potłukły duże naczynia zasobowe i w takim układzie odkryli je archeolodzy. Wiele z odnalezionych naczyń to unikaty. Są one niezwykle ornamentowane i można przypuszczać, że w przyszłości będą ozdobą niejednej wystawy muzealnej (Fot. 3).

W drugim wykopie natrafiono na pozostałości dawnego ogrodu (jest to pierwsze tego typu znalezisko w Soba i jedno z nielicznych w Sudanie), który prawdopodobnie sąsiadował z kompleksem architektonicznym opisanym wyżej. Znaleziono fragment systemu irygacyjnego, w którym woda za pośrednictwem kanału była dostarczana do kilku miejsc, gdzie rosły drzewa lub większe krzewy. Z miejsc gdzie znajdowały się nasadzenia pobrano próbki botaniczne aby określić jakie gatunki roślin znajdowały się w tym ogrodzie.

Obok badań archeologicznych, w czasie prac terenowych prowadzono wywiady etnologiczne z współczesnymi mieszkańcami Soba. Ludność obecnie zasiedlająca tereny dawnego miasta, ma na co dzień do czynienia z pozostałościami przeszłości. Mieszkańcy rozwinęli bogaty folklor związany ze

stanowiskiem archeologicznym. Studia nad tym tematem wprowadzają naukowców w obszar wierzeń ludowych, nadnaturalnych bytów i historii z życia współczesnych mieszkańców Soba.

Zbliża to naukowców do lokalnej społeczności i vice versa (Fot. 4) oraz pozwala znaleźć płaszczyzny komunikacji, a ta jest ważna ponieważ przyszłość ruin dawnej stolicy jest niepewna. Szybkie tempo rozwoju Chartumu sprawia, że tereny na obrzeżach miasta stają się coraz bardziej pożądane (Fot. 5). Dlatego ochrona tak dużego stanowiska jak Soba jest coraz większym wyzwaniem. Antropolog kulturowy – jeden z członków ekspedycji, prowadził m.in. konsultacje społeczne wśród różnych grup zamieszkujących Soba, pytając jak widzą oni przyszłość tego miejsca oraz czy jest w niej miejsce na pozostałości odległej przeszłości. Z rozmów wyłania się pomysł na utworzenie muzeum w Soba, które prezentowałoby zarówno dawne (archeologiczne), jak i współczesne (tradycyjne) wytwory rzemiosła oraz przedmioty codziennego użytku.

Jeżeli warunki na to pozwolą, zespół badawczy wróci do Soba na początku 2022 roku aby kontynuować zarówno badania archeologiczne, jak i etnologiczne. Projekt jest realizowany w konsorcjum naukowym Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego (lider konsorcjum) oraz Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk (partner konsorcjum). Projekt jest finansowany przez Narodowe Centrum Nauki na podstawie umowy numer UMO-2018/29/B/HS3/02533. Strona internetowa projektu to <http://soba.uw.edu.pl/>

Lista zdjęć:

Fot. 1. Prace dokumentacyjne w pozostałościach pomieszczenia magazynowo-kuchennego w Soba (fot. M. Drzewiecki)

Fot. 2. Eksploracja zasypu pomieszczenia magazynowo-kuchennego (fot. M. Kurcz)

Fot. 3. Trzy lampiony znalezione w tym sezonie badawczym; wiele naczyń z pomieszczenia magazynowo-kuchennego posiada podobne malowane zdobienia (fot. J. Ciesielska)

Fot. 4. Dzieci ze szkoły podstawowej w Soba z rysunkami dzieci z Krakowa; antropolog kulturowy, dr hab. Maciej Kurcz, prof. UŚ, pośredniczy w kontaktach między dziećmi ze szkół w Polsce i Sudanie (fot. M. Kurcz)

Fot. 5. Widok Soba z lotu ptaka; nienaruszone fragmenty zabudowy dawnego miasta Soba znajdują się na prawo od drogi asfaltowej (fot. M. Drzewiecki)

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego – pod jego auspicjami od ponad 60 lat prowadzone są polskie badania wykopaliskowe i prace konserwatorskie w krajach basenu Morza Śródziemnego, Afryki i Bliskiego Wschodu. Aktualnie CAŚ UW prowadzi ok. 25 projektów na stanowiskach datowanych od czasów prehistorycznych, poprzez wszystkie okresy historyczne aż po późny antyk i okres muzułmański w Egipcie, Sudanie, Etiopii, Tunezji, Libanie, na Cyprze, w Kuwejcie, Omanie i Armenii.

CAŚ UW prowadzi też Stacje Badawcze w Egipcie, Sudanie i na Cyprze.

Czytaj więcej: www.pcma.uw.edu.pl ; www.facebook.com/pcma.uw/ ; https://twitter.com/PCMA_UW